

Sygn. akt III CSK 154/14

POSTANOWIENIE

Dnia 22 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Karol Weitz

w sprawie z wniosku A. C.

przy uczestnictwie J. J.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 22 stycznia 2015 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika

od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 28 stycznia 2014 r.,

**uchyła zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 12 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w K. uwzględniając wniosek A. C. ustalił, że wyrok Sądu pierwszej instancji w L. (Belgia) z dnia 6 grudnia 2010 r. w sprawie [...] nie podlega uznaniu.

Rozstrzygnięcie to zapadło na tle następujących ustaleń faktycznych. W dniu 5 kwietnia 2008 r. A. C. i J. J. zawarli w Belgii związek małżeński. Mają syna M. J. urodzonego w Belgii w dniu 28 listopada 2007 r. W dniu 3 listopada 2009 r. strony oświadczyły przed notariuszem w G., że chcą rozwieść się za porozumieniem stron i zawarły umowę dotyczącą między innymi wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem, ustalenia miejsca pobytu dziecka przy matce w Polsce i kontaktów ojca z synem, a także łożenia przez uczestnika alimentów na rzecz syna w kwocie po 100 euro miesięcznie. W dniu 2 lutego 2010 r. w Sądzie pierwszej instancji w L. złożony został pozew o rozwód. W dniu 23 lutego 2010 r. strony stawily się na posiedzeniu przed tym Sądem, potwierdziły zgodę na orzeczenie rozwodu za porozumieniem stron i ustalenia zawarte w treści opisaney wyżej umowy. Na kolejną rozprawę wyznaczoną na dzień 25 maja 2010 r. wnioskodawczyni nie stawila się, a jej niestawiennictwo przed tym Sądem uznane zostało za nieusprawiedliwione. Uczestnik wniósł wówczas o zmianę postępowania rozwodowego za porozumieniem stron na postępowanie z powodu trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego, wniósł także o ustalenie głównego miejsca pobytu i zamieszkania małoletniego M. J. u uczestnika oraz o zastrzeżenie zastępczego miejsca pobytu dziecka u matki. A. C. została poinformowana o zmianie żądania męża pismem doręczonym jej w dniu 31 sierpnia 2010 r. zawiadamiającym o kolejnym terminie posiedzenia wyznaczonym przez Sąd w L. na dzień 13 września 2010 r. Kolejne posiedzenia Sądu zostały wyznaczone na dzień 4 października 2010 r. i 22 listopada 2010 r., o czym wnioskodawczyni została zawiadomiona listem sądowym, na żadne z tych posiedzeń nie stawila się. W dniu 6 grudnia 2010 r. Sąd pierwszej instancji w L. wydał wyrok zaoczny (określony jako decyzja tymczasowa), w którym przyznał obojgu rodzicom prawo do wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim synem M. J. i ustalił główne miejsce pobytu małoletniego przy ojcu. Sąd ten nie ustalił drugiego miejsca pobytu

dziecka u wnioskodawczynie z uwagi na brak takiego wniosku z jej strony. W dniu 9 grudnia 2010 r. Sąd w L. wydał certyfikat, o którym mowa w art. 39 Rozporządzenia Rady (WE) Nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 roku dotyczącym jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, stwierdzając m.in., że orzeczenie jest wykonalne według prawa państwa członkowskiego pochodzenia. Odpis tego orzeczenia wnioskodawczynie otrzymała w lutym 2011 r. za pośrednictwem jednostki przyjmującej - Sądu Rejonowego w S. wraz z tłumaczeniem na język polski, jednak bez pouczenia o prawie do zaskarżenia tego orzeczenia. Wyrokiem z dnia 17 stycznia 2011 r. Sąd pierwszej instancji w L. rozwiązał małżeństwo J. J. i A. C. przez rozwód. Wyrok ten uprawomocnił się w dniu 31 maja 2011 r. i został transkrybowany w księgach Urzędu Stanu Cywilnego Gminy G. Sąd Okręgowy ustalił dalej, że od dnia 26 listopada 2009 r. małoletni syn stron M. J. zamieszkuje z matką w Polsce i jest zameldowany na pobyt stały w miejscu zamieszkania matki w R.

Sąd Okręgowy orzekł, że wskazany wyrok nie podlega uznaniu, albowiem sposób procedowania Sądu pierwszej instancji w L. w przedmiocie ustalenia miejsca zamieszkania małoletniego syna stron przy ojcu pozostaje w zasadniczej sprzeczności z porządkiem publicznym Rzeczypospolitej Polskiej. Stanowi naruszenie fundamentalnej zasady polskiego prawa rodzinnego tj. zasady dobra dziecka, która wynika z art. 77 Konstytucji RP oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Ponadto A. C. była pozbawiona możliwości faktycznego udziału w postępowaniu przed Sądem w L., nie zapewniono jej prawa do obrony, nie była w tymże postępowaniu reprezentowana przez pełnomocnika. Nie została pouczona o możliwości odwołania się od wyroku z dnia 6 grudnia 2010 roku, mimo że obowiązek powiadomienia o środkach prawnych i terminie wniesienia odwołania w razie doręczenia wyroku zainteresowanemu wynika z art. 792 belgijskiego Kodeksu Sądowego.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie uczestnika postępowania J. J. W skardze kasacyjnej wywiedzionej od powyższego postanowienia uczestnik zarzucił naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 1145 k.p.c. i art. 1146 k.p.c. oraz naruszenie przepisów prawa materialnego art. 21, 23,

26, 28, 30 ust. 1 i 31 Rozporządzenia Rady z dnia 27.11.2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Formułując powyższe zarzuty J. J. domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia i zmiany postanowienia Sądu Okręgowego przez ustalenie, że wyrok Sądu pierwszej instancji w L. (Belgia) z dnia 6 grudnia 2010 roku podlega uznaniu wedle prawa polskiego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem żądania wnioskodawczyni A. C. było stwierdzenie, że nie zachodzą przesłanki do uznania opisanego wyżej orzeczenia sądu belgijskiego na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Wniosek ten podlegał rozpoznaniu na podstawie przepisów Rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz. Urz. UE L03.338.1 ze zm.). Rozporządzenie to stanowi bowiem element porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (por. 91 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (w brzmieniu i numeracji ustalonej przez art. 2 pkt 235 i art. 5 ust. 1 Traktatu z Lizbony zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. U.UE C07.306.1) oraz art. 2 Aktu z dnia 16 kwietnia 2003 r. dotyczącego warunków przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej oraz dostosowań w traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 90, poz. 864, Dz. U. UE L 03.236.33 ze zm.).

Stosownie do art. 21 ust. 1 przytoczonego Rozporządzenia Rady orzeczenie wydane w jednym państwie członkowskim jest uznawane w innych państwach członkowskich bez potrzeby przeprowadzania specjalnego postępowania. Art. 21 ust. 3 tego aktu przewiduje zaś, że bez uszczerbku dla sekcji 4, każda zainteresowana strona może wystąpić w trybie postępowania przewidzianego w sekcji 2 z wnioskiem o ustalenie, że orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu.

Podstawy nieuznania orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej wymieniana art. 23 Rozporządzenia Rady. Z mocy art. 26 Rozporządzenia Rady niedopuszczalna jest merytoryczna kontrola orzeczenia zagranicznego, którego dotyczy wnioski o ustalenie. Obowiązuje nadto zasada równego traktowania obywateli polskich i obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej.

W rozpoznawanej sprawie Sąd drugiej instancji zaaprobował orzeczenie Sądu Okręgowego uwzględniające wniosek A. C., dzieląc pogląd, że zachodzi podstawa odmowy uznania wyroku Sądu belgijskiego uregulowana w art. 23a wymienionego wyżej Rozporządzenia Rady, zgodnie z którym orzeczenia dotyczącego odpowiedzialności rodzicielskiej nie uznaje się, jeżeli takie uznanie jest oczywiście sprzeczne z porządkiem publicznym państwa członkowskiego, w którym wystąpiono o uznanie, biorąc pod uwagę dobro dziecka.

Wskazana w tym przepisie klauzula porządku publicznego ma na celu ochronę krajowego porządku prawnego przed przypadkami jego naruszenia w wyniku uznania orzeczeń sądów obcych nieodpowiadających fundamentalnym standardom prawnym (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2002 r., I CKN 722/99, niepubl.). Chodzi przy tym o sprzeczność z polskim porządkiem prawnym uznania orzeczenia sądu obcego, a nie samego orzeczenia. Przedmiotem badania sądu polskiego pozostają wyłącznie potencjalne następstwa uznania konkretnego orzeczenia sądu państwa obcego.

W rozpatrywanej sprawie Sąd Apelacyjny ocenił, że w toku postępowania przed Sądem w L. nie zostały podjęte żadne istotne czynności dowodowe mające na celu ustalenie, jakie rozstrzygnięcie jest najlepsze dla małoletniego syna stron, którego rodzice mieszkają w różnych państwach i uznał, że stanowi to naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego w Polsce, w tym zasady dobra dziecka mającej swoje źródło w art. 72 Konstytucji RP. Sąd Apelacyjny odniósł więc klauzulę porządku publicznego nie tyle do konsekwencji uznania wyroku Sądu belgijskiego na obszarze Polski, ile do zasad procedowania, sposobu gromadzenia i oceny materiału dowodowego przez ten Sąd oraz do wyników postępowania przed tym Sądem w postaci wydania merytorycznego orzeczenia o określonej treści regulującej kwestię pobytu dziecka przy ojcu przy pozostawieniu obojgu rodzicom władzy rodzicielskiej. Jest to zabieg niedopuszczalny w świetle zarówno art. 23a,

jak i art. 26 Rozporządzenia Rady. Zasadne są więc sformułowane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 23a, 26 oraz 31 ust. 2 i 3 Rozporządzenia Rady. Nie doszło natomiast do zarzucanego w skardze kasacyjnej naruszenia art. 1145 i 1146 k.p.c. albowiem te regulacje stosuje się do uznania orzeczeń sądów państw obcych według przepisów ogólnych k.p.c., a więc gdy uznanie orzeczenia nie jest regulowane przez rozporządzenie unijne lub umowę międzynarodową.

W tym stanie rzeczy skarga kasacyjna uczestnika postępowania podlegała uwzględnieniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Zwrócić przy tym należy uwagę, że w odpowiedzi na skargę kasacyjną wnioskodawczyni podniosła kwestie istotne w świetle art. 23 Rozporządzenia Rady, wskazała bowiem, że po wydaniu wyroku Sądu belgijskiego z dnia 6 grudnia 2010 roku oraz już po wydaniu zaskarżonego niniejszą skargą kasacyjną postanowienia Sądu Apelacyjnego z dnia 28 stycznia 2014 roku, zapadły dwa prawomocne orzeczenia sądu opiekuńczego dotyczące małoletniego syna stron. W prawomocnym postanowieniu z dnia 17 marca 2014 roku w sprawie III Nsm x/13 Sąd Rejonowy w S. po przeprowadzeniu postępowania z udziałem A. C. i J. J., ustalił, że miejscem pobytu małoletniego M. J. jest każdorazowe miejsce zamieszkania jego matki A. C., zaś w prawomocnym postanowieniu z dnia 17 marca 2014 roku w sprawie III Nsm y/13, wydanym z wniosku J. J., Sąd ustalił szczegółowo osobiste kontakty dziecka z ojcem.

Biorąc pod uwagę powyższe orzeczono jak w sentencji.